

Regeringen
Integrations- och jämställdhetsdepartementet
103 33 Stockholm

Rörelser i tiden - slutbetänkande om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden (SOU 2007:66)

Handikapprörelsens samarbetsorgan, HSO, har fått rubricerade betänkande på remiss från Integrations- och jämställdhetsdepartementet och har i skrivelse avgivit ett yttrande. Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH, som lämnat underlag till nämnda skrivelse, vill därutöver framföra några utvecklade synpunkter i de frågor som engagerar oss mest.

Vi vill inledningsvis påtala att RSMH engagerar och organiserar drygt 10.000 medlemmar i c:a 140 lokalföreningar och 21 distrikt. Dessa medlemmar har till mycket stor del egen erfarenhet av psykisk ohälsa – ohälsa som ofta har varit och är av allvarlig och långvarig karaktär. Våra medlemmar är genomsnittligt sett en mycket utsatt grupp i det svenska samhället med svag ekonomi, låg förvärvsfrekvens, ofta dåligt boende, hög sjukvårdskonsumtion och mycket ofta utsatta för samhällets och medmänniskors diskriminering och kränkning av mänskliga rättigheter.

Allmänt

I väsentliga avseenden delar vi utredarens lägesbeskrivningar, problemuppfattningar och åsikter samt analys och förslag. Vi konstaterar också att delar av förslagen i praktiken redan förefaller att ha genomförts eller vara på väg att genomföras genom tillsättandet av Peter Örn för en mera formaliserad dialog mellan staten och berörda organisationer. Vi deltar aktivt och konstruktivt i denna dialog från RSMH:s sida - med avsikten att pröva om dialogen och en framtida eventuell överenskommelse mellan staten och organisationerna kan vara en väg att gå när det gäller Folkrörelsedelegation, ”partnerskap för demokrati och välfärd” och spelregler m m.

Utredarens attityd i en särskild fråga

När det gäller en, men en mycket viktig, enskildhet i utredarens bedömningar vill vi framföra en avvikande mening. Utredaren säger på sidan 61, st 3 och 4, bl a följande:

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se

Riksförbundet för Social
och Mental Hälsa

”Det som ursprungligen sågs som ett ideellt eller frivilligt engagemang har i många organisationer kommit att institutionaliseras. Det ses som allt mer problematiskt att organisationens centrala (och ofta huvudstadsbaserade) kanslier tycks leva sitt eget liv, tämligen oberoende av de medlemmar som ursprungligen utgjorde basen.

Jag tycker att det finns ett demokratiskt dilemma i risken att de som företräder organisationen i dialog med staten, inte med självklarhet kan sägas representera medlemmarna. Kontakterna har så stora brister, att ledningen riskerar att förlora medlemmarnas förtroende. Situationen förbättras inte av om organisationens ledning har mer kontakt med myndigheter och riksdag än med sina medlemmar eller om representanterna i de traditionella folkrörelserna har kommit att representera ett allt mindre antal aktiva.”

Vi är från RSMH:s sida mycket kritiska till utredarens bedömning i detta avseende. Inom vår organisation är självfallet den centrala kansliorganisationen ett stöd till de förtroendevalda på både central nivå och övriga nivåer i organisationen och samtidigt ett ”verktyg” för de förtroendevalda att praktiskt sett framföra organisationens intressepolitiska synpunkter till statens olika organ. Vi har från vår utgångspunkt inte heller märkt sådana tendenser som utredaren påvisar hos någon av de organisationer vi samarbetat med, både inom och utanför handikapprörelsen.

Vi ser utredarens här citerade konstaterande som en misstroendeförklaring mot förmågan hos frivilligorganisationernas centrala förtroendevalda ledningar att kunna driva den verksamhet som medlemmarna har givit dem förtroendet till och ansvaret för. I ytterligare några formuleringar på s. 156 och 157 förekommer också formuleringar som visar på en attityd mot legitimiteten hos föreningarnas centrala ledningar. Vi tycker att andan i det utredaren säger på dessa ställen i betänkandet inte heller stämmer med de förslag hon i övrigt lägger fram - och utgår från att formuleringarna är en olycklig miss i arbetet. RSMH önskar i vart fall att HSO på den här punkten kraftigt tar avstånd från utredarens obevisade påståenden.

Målformulering för folkrörelsepolitiken

Vi har en synpunkt på frågan om målformuleringen för folkrörelsepolitiken, som vi anser vara mycket fantasilös och inte handlar om kvalitativa aspekter utan, som vi uppfattar det, mera handlar om kvantitet. Målsättningen ska enligt utredaren stå fast och uttryckas

”Målet för folkrörelsepolitiken, att människor ska ha bästa möjliga förutsättningar att bilda och delta i olika typer av folkrörelser och föreningar.”

Enligt RSMH är målsättningen inte bra formulerad – även om formuleringen i sig skulle kunna vara en del av en vidare och mera kvalitativ formulering. Det kan ju inte rimligtvis vara ett självändamål att skapa folkrörelser och föreningar – särskilt inte med ett föreningsstöd från samhället. Vi anser att man t ex skulle kunna ha en huvudformulering ungefär enligt följande när det gäller folkrörelsepolitikens mål.

”Folkrörelsepolitiken skall stimulera människor i Sverige att – som ett komplement till samhällets formella demokratiska system i staten, kommunerna och landstingen – engagera sig för idéburna angelägna ändamål på frivillig grund och med ett demokratiskt arbetssätt. Ett sådant engagemang kan ta sig uttryck i medverkan i föreningslivet, olika former av

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se

Riksförbundet för Social
och Mental Hälsa

nätverk eller andra folkrörelser och är ett sätt att ta tillvara den energi som människor har och som inte lämpligen kan kanaliseras via samhällets institutioner eller företag.”

Några finansieringsfrågor

Vi vill från RSMH:s sida ta upp frågan om huruvida föreningars självfinansieringsgrad kan stärkas genom att medlemmarna ges möjlighet att dra av för medlemsavgiften i skattedeklarationen. Utredaren utgår från att det, om ett sådant system skulle införas, vore möjligt att höja medlemsavgifterna och därmed öka föreningarnas självfinansieringsgrad. Det är möjligt att ett sådant system kunde vara bra för vissa typer av föreningar – dock knappast för merparten av brukarorganisationerna eller handikappföreningarna som ju organiserar de mest utsatta människorna. Detta är människor med låg inkomst, ofta bidragsberoende, och med låg marginalskatt.

Det gäller i särskilt hög grad några av brukarorganisationerna inom det psykiska ohälsoområdet, bl a RSMH. Vi har bland våra medlemsgrupper några av de människor som står längst ned på inkomstskalan, något som klart redovisats av Socialstyrelsen i en rapport för något år sedan. Vi bedömer att en avdragsrätt för medlemsavgifter kommer att gynna organisationer som organiserar väletablerade och inkomststarka grupper av människor. Brukar- och patientorganisationer, samt sannolikt för den delen också ungdomsorganisationer, kommer i varje fall knappast att kunna dra fördelar av ett sådant system.

Vi anser att det vi här sagt om avdragsrätt för medlemsavgifter i praktiken är ett sätt att säga att när nu föreningarna kan finansiera en större del av sin verksamhet själva så kan staten, landstingen och kommunerna hålla igen på bidrag eller minska sina bidrag till föreningslivet. Något liknande kan man säga om förslaget om en ambitionshöjning när det gäller forskningen om civilsamhället – där utredaren föreslår en anslagsnivå på närmare 40 miljoner kronor som skall finansieras genom att bidragsanslagen till föreningslivet skärs ned med en halv promille. Risken är påtaglig att resultatet av utredarens förslag i praktiken blir rena minskningar av anslagen till föreningslivet.

Vi kan inte finna att när det gäller finansieringsfrågorna utredaren lämnar några egentligt nya förslag utöver vad som redan gäller idag. Vi kommenterar därför inte resonemangen om resultatstyrning m m som förekommer på ett antal ställen i redovisningar och förslag. Däremot är vi fundersamma över varför utredaren inte med ett ord berör det förslag till finansieringsregler som HSO överlämnade till regeringen under 2006.

Vi kan inte heller finna att utredarens resonemang om organisations- respektive verksamhetsbidrag ger någon vägledning för att kunna bedöma om ett framtida finansieringssystem kan ge bättre förutsättningar för verksamheten inom ett förbund som RSMH – där föreningsverksamheten pågår dagligen med stora frivilliga resursuppostringar och enskilda insatser men som inte kvalificerar till mera organisations- eller verksamhetsbidrag än föreningar som har enskilda föreningsmöten då och då och dessemellan bedriver ”pappersverksamhet”. RSMH utgår från att vi inte är ensamma om att tycka att åtminstone denna fråga måste kunna lösas inom ett förändrat bidragssystem.

Delvis förknippad med den frågan är också frågan om föreningarna som producent av offentliga tjänster på uppdrag av kommuner, landsting eller staten. Vi har noterat att EU-

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se

Riksförbundet för Social
och Mental Hälsa

regler m m har lett till ett synsätt på alla nivåer, framför allt den kommunala, att betrakta det som görs av RSMH-föreningarna som en affärstransaktion där vi levererar tjänster på uppdrag av en beställare. Mer eller mindre kvalificerade upphandlingar har kommit att bedrivas på en del håll – där t o m kärnan i föreningsverksamheten har inkluderats. Bl a har avtal av den sorten skrivits i Norrköping och Västerås. Vi tar bestämt avstånd från utvecklingar som innebär att föreningsbidrag omvandlas till upphandlade avtal.

I vissa sammanhang har upphandlandet gått så långt att verksamhet som skulle kunna bedrivas av t ex RSMH har lagts ut i anbudsförfarande. Upphandlingslagstiftningen i sin nuvarande utformning har stora brister när det gäller upphandlingen av tjänster – särskilt inom det sociala området och psykiatriområdet – där det är näst intill omöjligt att specificera vettiga kvalitets- och kvantitetskrav och även i fortsättningen kommer att vara det. Den har också stora brister när det gäller förutsättningarna för ideella organisationer att kunna delta på lika villkor.

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa

Jan-Olof Forsén
Förbundsordförande

Håkan Jarmar
Kanslichef

Kopia

Socialdepartementet
Socialstyrelsen
Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa, NSPH

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se